

ΡΩΣΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ

ΜΕ ΒΑΣΗ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ
ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

ΥΠΟ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Κ. ΠΑΠΟΥΛΙΔΗ, δ.θ.

Στὸ Ἀρχεῖο Ἐξωτερικῆς Πολιτικῆς τῆς Ρωσίας (Μόσχα) βρήκαμε, μεταξύ τῶν ἄλλων, καὶ τὰ παρακάτω δυὸ ἔγγραφα, ποὺ ἀναφέρονται σὲ θέματα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁθωνα, τὰ ὁποῖα κρίνουμε σκόπιμο, γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ παρουσιάζουν, νὰ τὰ φέρουμε στὸ φῶς τῆς δημοσιότητας.

Ἐπειδὴ τὸ περιεχόμενο τῶν ἐγγράφων διαφέρει μεταξύ τους, θὰ τὰ ἐξετάσουμε χωριστὰ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἀναφέροντας μόνον ἐδῶ ὅτι τὸ κοινὸ χαρακτηριστικὸ τους εἶναι πὼς συντάχθησαν στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ δυὸ γνωστούς Ἕλληνες Φιλικούς, οἱ ὁποῖοι ὑπηρετοῦσαν τότε στὶς διπλωματικὲς ὑπηρεσίες τῆς Ρωσίας: τὸν Ἰωάννη Παπαρρηγόπουλο καὶ τὸν Γαβριὴλ Κατακάζυ. Τὰ ἔγγραφα αὐτὰ στάλθηκαν στὴ Διεύθυνση Ἀσιατικῶν Ὑποθέσεων τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας, ὅπου ὑπάγονταν καὶ οἱ βαλκανικὲς ὑποθέσεις. Διευθυντῆς τῆς διευθύνσεως αὐτῆς ἦταν πάλι Ἕλληνας, ὁ Κωνσταντῖνος Ροδοφοινίκης.

Πρέπει νὰ ἀναφέρουμε ἀκόμη, ὅτι τὰ ἐνδιαφέροντα τῆς Ρωσίας γιὰ τὰ ἑλληνικὰ θέματα τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὁθωνα ἦταν πολλὰ καὶ ποικίλα, ἀφοῦ, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ὑπῆρχε τότε καὶ «ρωσικὸ» πολιτικὸ κόμμα¹. Ἔτσι δικαιολο-

1. Γιὰ περισσότερα βλ. F. Lenormant, *Le compte André Metaxas et le parti Nاپiste en Grèce*, Παρίσι 1861· Ν. Βλάχος, *Ἡ γένεσις τοῦ ἀγγλικοῦ, τοῦ γαλλικοῦ καὶ τοῦ ρωσικοῦ κόμματος ἐν Ἑλλάδι*, Ἀρχεῖον Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν 1939, τεῦχ. 6, σσ. 25-44· J. A. Petropoulos, *Politics and Statecraft in the Kingdom of Greece, 1833-1843*, Princeton, New Jersey 1968, 291-317· Γ. Π. Νάκος, *Τὸ πολιτικὸν καθεστῶς τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Ὁθωνος μέχρι τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844*, διδακτορικὴ διατριβή, Θεσσαλονίκη 1974, 251-256· Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τόμ. 13: Νεώτερος Ἑλληνισμὸς ἀπὸ 1833 ὠς 1881, Ἀθήνα (Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν).

γείται τὸ γεγονός ὅτι ὑπάρχουν σήμερα στὸ Ἀρχεῖο Ἐξωτερικῆς Πολιτικῆς τῆς Ρωσίας ἔγγραφα σχετικὰ καὶ μὲ ἐκκλησιαστικὰ θέματα τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ ἔγγραφα δημοσιεύονται κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ συντάξεώς τους. Φωτοαντίγραφα τῶν ἐγγράφων αὐτῶν ἔλαβα κατὰ τὴν ἐπίσκεψή καὶ ἔρευνα πού πραγματοποιήσα στὸ Ἀρχεῖο Ἐξωτερικῆς Πολιτικῆς τῆς Ρωσίας, τῆ διεύθυνση τοῦ ὁποῦ εὐχαριστῶ ἐδῶ γιὰ τὴν ἄδεια ἔρευνας καθὼς καὶ τὴν ἄδεια δημοσιεύσεως τῶν ἐγγράφων πού μοῦ παραχώρησε.

1.

Τὸ πρῶτο ἔγγραφο συντάχθηκε στὴν Ἀθήνα τὴν 1η Ἰουλίου τοῦ 1833 στὰ γαλλικὰ ἀπὸ τὸν Ἑλληνα Φιλικὸ Ἰωάννη Παπαρρηγόπουλο² καὶ στάλθηκε στὴ Διεύθυνση Ἀσιατικῶν Ὑποθέσεων τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας (Πετρούπολη), τὴν ὁποία διηύθυνε, ὅπως ἀναφέρθηκε, ὁ Ἑλληνας Κωνσταντῖνος Ροδοφονίικης³. Σήμερα, τὸ ἔγγραφο αὐτό, βρίσκεται στὸ

(1977), 70-78· Ἰ. Α. Πετρόπουλος-Αἰκ. Κουμαριανοῦ, Ἡ θεμελίωση τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, 1833-1843, Ἀθήνα (Παπαζήσης) 1982, σ. 58-217.

¹ Ἐξάλλου, γιὰ τὸ ρωσικὸ ἐνδιαφέρον καὶ στὰ ἐκκλησιαστικὰ θέματα τῆς Ἑλλάδος βλ. καὶ τίς Ὁδηγίες πρὸς τὸν Κατακάζου, ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας, στὸ ἔργο τῆς Barbara Jelavich, Russia and Greece during the Regency of King Othon, 1832-1835, Θεσσαλονίκη (IMXA) 1962, σ. 55-67.

² Ὁ Φιλικὸς Ἰωάννης Παπαρρηγόπουλος (1780-1874) γεννήθηκε στὴ Νάξο καὶ σπούδασε στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ Μόσχα. Ὑπηρέτησε ὡς διερμηνεὺς στὸ προξενεῖο τῆς Ρωσίας στὴν Πάτρα, στὴ Σμύρνη, στὴν Τραπεζοῦντα καὶ στὸ ρωσικὸ στόλο πού μετέσχε στὴ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου, κάτω ἀπὸ τίς διαταγές τοῦ ἀντιναυάρχου κόμη Α. Λέυδεν (1772-1840), ὅπου καὶ τραυματίσθηκε. Σ' ὅλες τίς θέσεις ὅπου ὑπηρέτησε βοήθησε τοὺς συμπατριῶτες του στὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Τούρκων. Τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὄθωνα ἦταν γνωστὸ μέλος τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας, ὅπου ὑπηρέτησε ὡς πρόξενος τῆς Ρωσίας. Γιὰ τίς ὑπηρεσίες του στὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας τοῦ ἀπονεμήθηκε ὁ τίτλος τοῦ συμβούλου τοῦ Κολλεγίου (=συμβούλου τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν). Πέθανε στὴν Ἀθήνα. Γιὰ περισσότερα βλ. Arhiv Vnešnej Politiki Rossii, Fond DLS-HD, Formuljarnye spiski, 1817-1864, delo 2565· Κ. Ν. Τριανταφύλλου, Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῶν Πατρῶν, Πάτρα 1959, 474-475, ὅπου καὶ περισσότερη βιβλιογραφία· Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τόμ. 12, Ἀθήνα (Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν) (1975), 17, 25, 70-71, 75, 77, 135, 200-201, 521· τόμ. 13, Ἀθήνα (1977), 74, 139· Κ. Κ. Παπουλίδης, Ἐγγραφα Ἑλλήνων διπλωματικῶν ὑπαλλήλων τοῦ 19. αἰ. ἀπὸ τὴ βιβλιοθήκη Lenin τῆς Μόσχας, Ἑλληνικὰ 31 (1979) 144-145.

³ Ὁ Κωνσταντῖνος Ροδοφονίικης (1760-1838) καταγόταν ἀπὸ Χιῶτες γονεῖς. Ὑπηρέτησε στὶς διπλωματικὲς ὑπηρεσίες τῆς Ρωσίας ἀπὸ τὸ 1803 ὡς τὸ 1837. Τὸ 1805 ἦταν διπλωματικὸς πράκτορας (ἐκπρόσωπος) τοῦ Ἀ' Σώματος Στρατοῦ τῆς Ρωσίας. Τὸ 1806 πῆγε μὲ εἰδικὴ διπλωματικὴ ἀποστολὴ στὴν Κωνσταντινούπολη. Τὸν ἴδιο χρόνον τοποθετήθηκε προϊστάμενος τοῦ διπλωματικοῦ γραφείου τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ στὴ Μολδαβία. Ἀπὸ τὸ 1807 ὡς τὸ 1810 ἦταν διπλωματικὸς ἐκπρόσωπος τῆς Ρωσίας στὴ Σερβία. Ἀπὸ

Ἀρχεῖο Ἐξωτερικῆς Πολιτικῆς τῆς Ρωσίας (Μόσχα)⁴.

Στὸ ἔγγραφο αὐτὸ ὁ διπλωματικὸς ἐκπρόσωπος τῆς Ρωσίας στὴν Ἀθήνα ἀνέφερε ὅτι ἔστειλε προηγουμένως καὶ ἄλλο μὲ παρόμοιο θέμα, ἀριθ. πρωτ. 21/ἀπὸ 11 Ἰουνίου 1832. Ἀσφαλῶς ἐκεῖνο τὸ ἔγγραφο πῆρε τὸν ἀριθ. πρωτ. εἰσερχομένων ἐγγράφων 2137/1833, πού ἀναφέρεται στὴν ἀρχὴ τοῦ ἐγγράφου πού δημοσιεύεται ἐδῶ (= K N 2137/1833: Μὲ [τὸ ἔγγραφο] ἀριθ. 2137/1833). Δυστυχῶς, ἐκεῖνο τὸ ἔγγραφο δὲ βρέθηκε στὸν οἰκεῖο φάκελο. Πάντως, καὶ στὰ δυὸ ἔγγραφα, ὁ Παπαρρηγόπουλος ἀνέφερε στὴν προϋσταμένη ἀρχὴ του τὴν ἀφιξὴ στὴν Ἀθήνα τριῶν μισσιοναρίων, οἱ ὁποῖοι ἀνῆκαν σὲ διαφορετικὲς ἐταιρεῖες τῶν Η.Π.Α.

Οἱ μισσιονάριοι αὐτοί, σύμφωνα μὲ τὸ δημοσιευόμενο ἔγγραφο, μόλις ἤλθαν στὴν Ἀθήνα, ἔδρυσαν δημοτικὰ σχολεῖα⁵. Ὁ Παπαρρηγόπουλος ἐνδιαφερόταν πάντοτε νὰ γνωρίζει ὅλες τὶς δραστηριότητές τους. Ἐνδιαφερόταν εἰδικὰ γιὰ τὸν τρόπο διδασκαλίας, γιὰ τὰ βιβλία πού χρησιμοποιοῦσαν καὶ γενικὰ γιὰ ὅ,τι «μποροῦσε νὰ ἔχει ἄμεση ἢ ἔμμεση σχέση μὲ τὴ λατρεία τῶν ὁμοθρήσκων» τῶν Ρώσων, δηλ. τῶν Ἑλλήνων. Βέβαια, στὴν ἀρχὴ οἱ μισσιονάριοι δίδασκαν τοὺς μαθητές τους τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα καὶ τὴν κατῆχηση, ἢ ὅποια περιελάμβανε τὴν ἀπλὴ ἔκθεση τῶν δογμάτων τοῦ Εὐαγγελίου. Σιγὰ-σιγὰ ὅμως «αὐτοὶ οἱ Ἀμερικανοὶ» δὲν ἀρκέστηκαν στὸν ταπεινὸ ρόλο τοῦ δασκάλου, ἀλλὰ φρόντισαν νὰ γνωρίσουν στὰ παιδιά, πού τοὺς εἶχαν ἐμπιστευθεῖ οἱ γονεῖς τους, τὰ κύρια σημεῖα τῆς πίστεως τῶν διαμαρτυρομένων. Αὐτὸ τὸ διαπίστωσε ὁ διπλωματικὸς ἐκπρόσωπος τῆς Ρωσίας στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὰ παρακάτω γεγονότα. Οἱ διαμαρτυρόμενοι μισσιονάριοι στὴν Ἀθήνα ἀρνοῦνταν, σύμφωνα μὲ τὰ διδασκόμενά τους, τὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, τὴν «πίστη στὴν ἰσχὺ τῶν ἀγίων» καὶ ἀκόμη τὴ «θεῖα φύση» στὴν Ὑπεραγία

τὴν τελευταία χρονολογία καὶ μετὰ ὑπηρέτησε συνεχῶς στὴν Κεντρικὴ Ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν στὴν Πετροῦπολη, ὅπου ἀπὸ τὸ 1819 ὡς τὸ 1837 ἦταν Διευθυντῆς Διευθύνσεως τοῦ Ἀσιατικοῦ Τμήματος, ὅπου ὑπάγονταν καὶ οἱ βαλκανικὲς ὑποθέσεις. Ἀνέκδοτη ἀρχεὶακὴ ὕλη γιὰ τὸν Κ. Ροδοφινικὴ (Rodofinikin) ἐξέτασα στὸ Τμήμα Χειρογράφων τῆς Κεντρικῆς Κρατικῆς Βιβλιοθήκης Lenin τῆς Μόσχας (Fond 41/40.30 καὶ 41/126.32). Βλ. ἀκόμη: Vnešnjaja Politika Rossii XIX i načala XX veka, Serija pervaja, 1801-1815 gg. τόμ. 4, Μόσχα 1965, 721· Pervoe Serbskoe Vosstanie 1804-1813 gg. i Rossija, Kniga pervaja, 1804-1807, Μόσχα 1980, 470· E. A m b e r g e r, Geschichte der Benördenorganisation von Peter dem Grossen bis 1917, Leiden 1966, 130.

4. Arhiv Vnešnej Politiki Rossii, Fond: Glavnij Arhiv 1-9, 1833, delo: 5, II.: 1-2.

5. Γιὰ τὸ ρόλο τῶν μισσιοναρίων στὴν Ἑλλάδα σὲ ἐκπαιδευτικὰ θέματα τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὁθωνα βλ. Γ. Μ ε τ α λ λ η ν ὀ ς, πρωτοπρ., «Ἡ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν Δύσις». Ὁ μετακενωτικὸς ρόλος τῶν Δυτικῶν μισσιοναρίων στὸ Ἑλληνικὸ Κράτος, Σύναξη, 1983, τεῦχ. 8, σσ. 35-54, ὅπου καὶ περισσότερη βιβλιογραφία.

Θεοτόκο⁶. Για την εκπλήρωση του σκοπού τους οι μισσιονάριοι έφεραν σχολικά βιβλία στην ελληνική γλώσσα⁷, ή χρησιμοποίηση των οποίων θα έξασφάλιζε, με έμμεσο τρόπο, την άλλαγή του δόγματος των μικρών μαθητών. Τα βιβλία αυτά τὰ έδιναν για μελέτη στους πιδ άφοσιωμένους μαθητές τους και με τον τρόπο αυτό υπέσκαπταν τὰ θεμέλια, σύμφωνα με τον Παπαρρηγόπουλο, τής 'Ορθόδοξης 'Εκκλησίας μέσα στις ψυχές των νέων. Μετά την κατάσταση που διαμορφώθηκε, ο διπλωματικός εκπρόσωπος τής Ρωσίας στην 'Αθήνα έγραψε άνωνύμως όλες τις πληροφορίες που είχε στον άρχιεπίσκοπο 'Αθηνών⁸. Και εκείνος με τή σειρά του έγραψε στον μισσιονάριο J. King, ύπογραμμίζοντας ότι δέν πρέπει, ο τελευταίος, νά κάμει χρήση βιβλίων που άντιτίθενται στη διδασκαλία τής «'Ελληνικής 'Εκκλησίας», διότι ο σκοπός των ξένων στην 'Ελλάδα, κατά τον 'Ελληνα επίσκοπο, δέν ήταν ή άλλαγή τής λατρείας [γρ. του δόγματος] που επικρατούσε, αλλά ή διάδοση τής μορφώσεως στους έλληνόπαιδες. 'Ο J. King άπάντησε στον 'Ελληνα κληρικό ότι μπορούσε νά επισκεφθει όποτε ήθελε τδ σχολείο των μισσιοναρίων, για νά βεβαιωθεί ότι εκεί δέ διαδίδεται τίποτε τδ άνατρεπτικό του δόγματος τής 'Ορθόδοξης 'Εκκλησίας⁹. Στο σημείο αυτό τδ δημοσιευμένο έγγραφο είναι άπο-

6. Βέβαια, έδώ θα παρατηρήσουμε ότι ο Παπαρρηγόπουλος δέν είχε θεολογική παιδεία και ή χρησιμοποίηση των βρων στα γραφόμενά του δέ συμβάδιζε πάντοτε σύμφωνα με τή διδασκαλία τής 'Ορθόδοξης 'Εκκλησίας, ιδίως στο κείμενο αυτό τδ όποιο έγραψε και στη γαλλική γλώσσα.

7. Κατάλογο των βιβλίων στην ελληνική γλώσσα που χρησιμοποιούσαν οι διαμαρτυρόμενοι μισσιονάριοι στην 'Ελλάδα, δημοσίευσε ο π. Γ. Μεταλληνός, «Η κατά την 'Ανατολήν Δύσις», 49-51. Από τὰ βιβλία που άναφέρονται εκεί τὰ περισσότερα τυπώθηκαν στο Ιεραποστολικό τους κέντρο στη Μάλτα.

8. 'Ο άρχιεπίσκοπος 'Αθηνών» τον όποιο άναφέρει ο Παπαρρηγόπουλος ήταν ο επίσκοπος Ταλαντίου και τοποτηρητής 'Αθηνών (την 1η 'Ιουλίου 1833) Νεόφυτος Μεταξάς, ο όποιος ονομάστηκε επίσκοπος 'Αττικής στα τέλη του 1833 με έδρα την 'Αθήνα και τδ 1850, με την έκδοση του Συνοδικού Τόμου από τδ Οικουμενικό Πατριαρχείο, μητροπολίτης 'Αθηνών και Πρόεδρος τής 'Ιεράς Συνόδου, θέση την όποια κατείχε ως τδ θάνατό του, τδ 1861.

Για περισσότερα βλ. Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, 'Ιστορία τής 'Εκκλησίας τής 'Ελλάδος, Α', 'Αθήναι 1926, 21, 22, 100, 132, 207, 363 και 367-370. 'Ο Ίδιος, 'Η 'Εκκλησία των 'Αθηνών, 'Αθήναι 1928, 78-79. 'Ο Ίδιος, Νεόφυτος Μεταξάς, ΜΕΕ, ΙΗ', 200-201. Γ. Ι. Κονιδάρος, Πότε προήχθησαν οι 'Αθήναι εις μητρόπολην, Πρακτικά 'Ακαδημίας 'Αθηνών 10 (1935) 285-292. Β. 'Ατέσης, 'Επίτομος επισκοπική Ιστορία τής 'Εκκλησίας τής 'Ελλάδος από τδ 1833 μέχρι σήμερα, Α', 'Αθήναι 1948, 8-11. 'Ε μ. μ. Γ. Κωνσταντινίδης, Νεόφυτος Μεταξάς, ΘΗΕ, 9, 414-416.

9. 'Ο J. King, στην πολυετή δραστηριότητά του στην 'Ελλάδα (1828-1865), άπασχόλησε άργότερα τις 'Ελληνικές 'Αρχές και την 'Εκκλησία τής 'Ελλάδος. Τδ 1834 ίδρυσε σχολή στην 'Αθήνα. Τδ 1845 ή 'Ιερά Σύνοδος καταδίκασε τὰ έγχειρίδια που χρησιμοποιούσε ο 'Αμερικανός μισσιονάριος ως βλάσφημα. Τδ 1846, μετά από καταγγελία, κατάδικάσθηκε σε έξορία, αλλά όταν επέστρεψε συνέχισε και πάλι τή διάδοση των ιδεών του. Τδ 1863 και

καλυπτικό. Ἀναφέρει ὅτι ὁ J. King ἔγραψε τὴν παραπάνω ἀπάντηση στὸν Ἑλληνα ἐπίσκοπο, ἀλλὰ τὸ βράδυ τῆς ἴδιας ἡμέρας, τόσο στὸ σπίτι τοῦ συναδέλφου του Hill¹⁰, ὅσο καὶ στὸ δικό του, ἔκαψαν τὰ ἐγχειρίδια, τὰ ὅποια μελετοῦσαν τὰ παιδιά στὸ σχολεῖο τῶν μισσιοναρίων. Παρόλα αὐτὰ ὅμως, ὁ Ἑλληνας ἐπίσκοπος κατόρθωσε νὰ ἀποκτήσει ἓνα ἐγχειρίδιο ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ θὰ καίονταν καὶ τὸ ἴδιο βράδυ τὸ ἔδειξε στὸν Παπαρρηγόπουλο. Στὸ βιβλίο ἐκεῖνο ὑπῆρχαν σαφεῖς ἐνδείξεις κατὰ τῆς «θείας φύσεως» τῆς Θεοτόκου, κατὰ τῆς χρήσεως τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ καὶ κατὰ τῆς ὑπάρξεως τῶν ἁγίων.

Ἐξάλλου, ὁ διπλωματικὸς ἐκπρόσωπος τῆς Ρωσίας στὴν Ἀθήνα πληροφοροῦσε τὴν προϊσταμένην του ἀρχή, ὅτι μέχρι τότε οἱ Ἀμερικανοὶ μισσιονάριοι στὴν Ἀθήνα νοίκιαζαν οἰκήματα γιὰ τὴ στέγαση τῶν σχολείων τους, ἀλλὰ ἀργότερα ἀγόρασαν ἀκίνητα ἀξίας 10.000 ἰσπανικῶν ταλλήρων¹¹. Ὅλες αὐτὲς οἱ ἐνέργειες ἔγιναν μὲ σκοπὸ τὴ μόνιμη ἐγκατάσταση τῶν μισσιοναρίων στὴν Ἑλλάδα.

πάλι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος καταδίκασε τὰ νέα συγγράμματά του. Μέχρι τὸ θάνατό του συνέχισε τὴ διάδοση τῶν προτεσταντικῶν ἰδεῶν του. Γιὰ περισσότερα βλ. W. E. Strong, *The Story of the American Board, Βοστώνη 1910*. Χρ. Παπαδόπουλος, Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1954, 186-187. Γ. Μεταλληνός, «Ἡ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν Δύσις», 40-41.

Θὰ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ βιβλιογραφία ἀπὸ ἐλληνικῆς πλευρᾶς εἶναι πλούσια καὶ ὅτι ἡ ἀντίδραση στὸ ἔργο τῶν μισσιοναρίων ἄρχισε τὴν ἴδια ἐποχὴ τῆς δράσεώς τους. Βλ. σχετικὰ Κ. Α. Χατζηνικολάου, Ὁ μισσιοναρισμὸς καὶ Προτεσταντισμὸς εἰς τὰς Ἀνατολάς ἤτοι Διαγωγὴ τῶν Προτεσταντῶν Μισσιοναρίων εἰς τὰ μέρη μας..., Σμύρνη 1836.

Γενικὰ γιὰ τὴ δράση τῶν μισσιοναρίων στὴν Ἑλλάδα βλ. Γ. Μεταλληνός, Τὸ ζήτημα τῆς μεταφράσεως τῆς Ἀγ. Γραφῆς εἰς τὴν νεοελληνικὴν κατὰ τὸν ΙΘ' αἰ., Ἀθῆναι 1977, 71-119, ὅπου καὶ περισσότερη βιβλιογραφία. Ἐξιδανικευμένη βέβαια ἐμφανίζεται ἡ δραστηριότητα τῶν μισσιοναρίων στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν Ἀμερικανὸ S t. A. L a r g a b e e, Ἑλλάς 1775-1865. Πῶς τὴν εἶδαν οἱ Ἀμερικανοί, μετάφρ. Ν. Παπαγιάννη, Ἀθῆναι (Γ. Φέξης) χ.χ.ε. (βλ. κυρίως σσ. 159-184: Δάσκαλοι καὶ εὐαγγελισταί [sic] κάτω ἀπὸ τὴ σκιά τῆς Ἀκροπόλεως).

10. Ὁ Ἰωάννης-Ἐρρίκος Hill (1791-1882) μαζί μὲ τὸν J. Robertson θεωροῦνταν «Ἀμερικανοὶ ἀνθρωπιστές». Ἡ σχολὴ τοῦ Hill ἄρχισε τὴ λειτουργία της στὴν Ἀθήνα τὸ 1831. Τὸ 1833 ἀπέκτησε ἰδιόκτητο κτήριο (ὅπως ἀνέφερε καὶ ὁ Παπαρρηγόπουλος), τὸ ὅποιο περιλάμβανε δημοτικὸ καὶ γυμνάσιο ἀρρένων καὶ θηλέων. Τὸ 1833 εἶχε 300 μαθητές, ἀλλὰ σὲ λίγα χρόνια ἔγιναν 700. Στὴ σχολὴ τοῦ Hill ἔστελναν τὰ παιδιά τους οἱ εὐπορότερες οικογένειες τῶν Ἀθηναίων.

Γιὰ περισσότερα βλ. Κ. Καϊροφύλλας, Ἡ Σχολὴ τοῦ Hill κατὰ τὸ ἔτος 1835, Νέα Ἑστία 1931, τεύχ. 133, σσ. 909-913 (Οἱ πληροφορίες τοῦ Κ. Καϊροφύλλα προέρχονται ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ J o h n S t e v e n s, *Incidents of Travels in Greece, Turkey, Russia and Poland*, Νέα Ἰόρκη 1838).

11. Τάλληρο, ἀπὸ τὴ γερμ. thaler καὶ τὴν ἰταλ. tallero, νόμισμα διαφόρων χωρῶν, πενταπλάσιο τοῦ παλιοῦ χρυσοῦ φράγκου.

Στὸ μεταξύ, ὁ Παπαρρηγόπουλος, ὅπως ἀνέφερε ὁ ἴδιος στὸ ἔγγραφο του, εἶχε πάντα φιλικές σχέσεις μὲ τοὺς μισσιοναριοὺς, ἀλλὰ παρακολουθοῦσε συνεχῶς τὶς δραστηριότητές τους.

Στὸ τέλος τοῦ ἐγγράφου ὁ Παπαρρηγόπουλος πληροφοροῦσε τὸ Ὑπουργεῖο Ἑξωτερικῶν τῆς Ρωσίας, ὅτι ἐρεῦνησε μὲ τοὺς πληροφοριοδότες του ἂν ὁ ΡΚαθολικὸς π. Loriguer, μαζὺ μὲ Ἱησουίτες, ἀγόρασαν κάποιο κτῆμα στὴν Εὐβοία, ἀλλὰ οἱ πληροφορίες του ἦσαν ἀρνητικές. Τουλάχιστο γιὰ τὸ 1833 δὲν εἶχε γνωσθεῖ καμμία ἀγορὰ ἀκινήτου ἀπὸ ΡΚαθολικοὺς, τόσο στὴν περιοχὴ τῆς Εὐβοίας, ὅσο καὶ τῆς Ἀθήνας.

[f. 1] K N 2137/1833. Consulat Impérial de Russie dans la Grèce Septentrionale et dans l'Eubie.

Juillet... 1.. 1833 No 7.

Au Département Asiatique du Ministère Impérial des affaires étrangères.

Dans mon rapport du 11 juin 1832 No 21, j'ai eu l'honneur de familiariser ce Département avec le but de l'arrivée à Athènes de 3 Missionnaires appartenant à différentes sociétés philhelléniques des Etats-Unis. Les circonstances actuelles dans de nature à en reparler, je reviens de nouveau sur ce sujet.

[f. 1v] Dès l'arrivée de ces Américains à Athènes où ils ont établi des écoles d'instruction primaire, je n'ai pas cessé de porter un oeil vigilant sur leur moindres actions, sur leur mode d'enseignement, sur les livres dont ils se servaient, sur tout ce qui pouvait avoir un rapport direct ou indirect avec le culte de notre corrégionnaire. Mais grâce à Dieu, l'enseignement se // bornait jusqu' à présent à l'exposé simple des dogmes de l'Evangile sans commentaires et à l'étude de la langue du pays. Depuis quelques temps¹² cependant, j'ai su d'une bonne source, que ces Américains loin de se borner au rôle modeste d'instituteurs, essayaient à familiariser les enfans confiés à leur garde, avec les principes de la foi protestante en niant l'efficacité du signe de la croix, de la croyance dans le pouvoir des Saintes et même, jusqu'à la nature divine de la Sainte Vierge. Des livres imprimés en langue grecque, qu'ils ont fait venir à Athènes contenant tous ces principes exposés d'une manière indirecte,

12. tems στὸ χειρόγραφο.

étaient destinés à hâter leur plan de conversion. Ils furent montrés aux enfants que leurs étaient le plus dévoués et c'est ainsi, que la chute de l'Église d'Orient se préparait dans les coeurs novices de ces jeunes créatures.

[f. 2] Je transmis immédiatement tous ces renseignements dans une lettre anonyme à l'Archevêque d'Athènes en l'invitant de prendre ses mesures. Il écrivit sur le champ à l'un des américains, Mr King, en lui annonçant ce qu'il venait d'apprendre et l'invitant de ne pas // faire usage de livres contraires aux rites de l'Église grecque, vu, qu' alors il détruirait le but bienfaisant de sa mission qui est, la propagation de l'instruction et non le renversement des cultes. Mr King vivement allarmé à la réception de cette lettre et après avoir tenu conseil avec ses collègues, lui repondit, que l'Archevêque pouvait à tout temps¹³ visiter son école et s'assurer par lui-même, si parmi les livres dont il fait usage ils s'en trouvent qui auraient pour but le renversement du culte grec. Le même soir l'Archevêque d'Athènes apprit par ses assidus, que trois caisses pleines de livres avaient été brulées dans la maison de Mr Hill en partie et en partie dans celle de Mr King vers la nuit et me montra un exemplaire de la brochure en question, qu'on avait trouvé moyen de dérober. Elle contenait en effet les principes d'une croyance niant la nature divine de la Ste Vierge, l'utilité du signe de la croix et l'existence des Saints. Jusqu'à présent les Américains louaient des maisons pour leurs écoles, maintenant ils ont acheté des terrains sur lesquels s'élèvent de vastes édifices où ces dernières seront transférées et qui coutent jusqu'à 10.000 Talaris d'Espagne. Ainsi il paraît, // que leur intention est de se fixer entièrement en Grèce. Ayant eu toujours pour principe invariable de remplir mon devoir sans me mettre mal avec qui que ce soit, j'ai aussi dans cette occasion usé de la plus grande circonspection de manière, que continuant mes relations avec ces Mrs sur le même pied amical qu'avant, ils ignorent entièrement que je les observe.

[f. 2v]

Je crois ici l'occasion propre d'annoncer au Département, que chargé nouvellement par notre Minister en Grèce, Mr le Cons.[eilleur] d'Etat actuel Catacazy de prendre des

13. τὸν ἐν τῷ χειρόγραφῳ.

informations, si la nouvelle de l'arrivée à Négropont du père Loriguet avec des Jésuites était fondée et si l'on n'a pas acheté pour son compte ou sous un autre nom des terres, j'ai été instruit par mes Agents, après avoir fait moi-même les démarches nécessaires, que le père Loriguet ne se trouve point à Négropont et qu' on ne connaît aucune acquisition faite en son nom ou sous un autre, soit à Athènes soit à Négropont.

L'Assesseur de Collège
et Consul
Jean Paparigopoulo

2.

Τὸ δεύτερο ἔγγραφο συντάχθηκε στὴν Αἴγινα, στὶς 30 Σεπτεμβρίου τοῦ 1836 στὰ γαλλικά, ἀπὸ τὸν Ἑλληνα Φιλικὸ καὶ πρέσβυ τῆς Ρωσίας στὴν Ἑλλάδα Γαβριὴλ Κατακάζυ¹⁴ καὶ στάλθηκε στὴ Διεύθυνση Ἀσιατικῶν Ὑποθέσεων τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας (Πετρούπολη), τὴν ὁποία διηύθυνε, ὅπως εἶδαμε, ὁ Ἑλληνας Κωνσταντῖνος Ροδοφοινίκης. Σήμερα τὸ ἔγγραφο αὐτὸ βρίσκεται στὸ Ἀρχεῖο Ἐξωτερικῆς Πολιτικῆς τῆς Ρωσίας (Μόσχα)¹⁵.

Μὲ τὸ ἔγγραφο αὐτὸ ὁ πρέσβυς τῆς Ρωσίας στὴν Ἑλλάδα πληροφοροῦσε τὴν προϊσταμένη ἀρχή του ὅτι παρέδωκε, σύμφωνα μὲ ἐπιθυμία τοῦ τσάρου¹⁶, τὸ ποσὸ τῶν 1300 δραχμῶν, ὡς πρώτη οἰκονομικὴ ἐνίσχυση, στὸ

14. Οἱ Κατακάζυ προέρχονται ἀπὸ τὴ Μάνη. Τὸ 1770 ἐγκαταστάθηκαν στὸ Κισνόβι. Πολλὰ μέλη τῆς οἰκογένειας αὐτῆς ὑπηρέτησαν σὲ κρατικὲς θέσεις στὴ Ρωσία. Ὁ Φιλικὸς Γαβριὴλ Κατακάζυ (1793-1867) ἄρχισε τὴ διπλωματικὴ σταδιοδρομία του τὸ 1812. Τὸ 1833 ὀνομάσθηκε πρέσβυς τῆς Ρωσίας στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐνίσχυσε τὸ «ρωσικὸν κόμμα τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὅθωνα. Ἀναμίχθηκε πολλὲς φορὲς στὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος. Τερμάτισε τὴ σταδιοδρομία του ὡς γενικὸς διοικητῆς τῆς ἐπαρχίας Χάρκοβ (1856-1857) τῆς Οὐκρανίας. Γιὰ περισσότερα βλ. E. Driault - M. Lhéritier, Histoire diplomatique de la Grèce de 1821 à nos jours, τόμ. 11, Παρίσι 1925, 117, 138· Π. Πιπινέλης, Ἡ μοναρχία ἐν Ἑλλάδι, 1833-1843, Ἀθήνα 1932, 124· E. A. M. Berger, Geschichte der Bordenorganisation Russlands von Peter dem Grossen bis 1917, 197, 461· Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τόμ. 13, 64· J. A. Petropoulos, Politics and Statecraft in the Kingdom of Greece, 1833-1843, 184, 295· Barbara Jelavich, Russia and Greece during the Regency of King Othon, 1832-1835, 31, 68, 73, 75, 79-80, 86, 92, 115, 152· C. Papoulidis, Un document caractéristique de Gabriel Catacazy tiré des Archives de la Politique Extérieure de Russie, Balkan Studies 20 (1982) 341-347.

15. Arhiv Vnešnej Politiki Rossii, Fond: Glavnyj Arhiv 1-9, 1835-1839, delo: 5, ll: 11.

16. Τὸ 1836 τσάρος τῆς Ρωσίας ἦταν ὁ Νικόλαος Α' (1825-1855).

συντάκτη τῆς «θρησκευτικῆς ἐφημερίδας» Εὐαγγελικὴ Σάλπιγξ¹⁷ ἀρχιμανδρίτη Γερμανό. Στὸ ἴδιο πρόσωπο παρέδωκε ἀκόμη 200 δραχμὲς γιὰ τὴν ἀξία δέκα συνδρομῶν τῆς ἴδιας ἐφημερίδας. Στὴ συνέχεια τοῦ κειμένου ὁ Κατακάζυ ἔγραφε χαρακτηριστικὰ ὅτι ἡ ἐφημερίδα ἦταν τὸ «σωτήριο ἀντίδοτο» στὴν προτεσταντικὴ προπαγάνδα τῶν ἀμερικανικῶν ἑταιρειῶν.

Τὸ ὅλο ποσὸ τὸ ὁποῖο χορηγήθηκε στὸν Ἑλληνα ἀρχιμανδρίτη τὸ 1836 ἀνερχόταν σὲ 5000 ρούβλια, ἀλλὰ ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Ρωσίας στὴν Ἑλλάδα ἔκρινε σκόπιμο νὰ παραδώσει στὸν ἐνδιαφερόμενο τὸ ποσὸ τῶν 1300 δραχμῶν, ὡς πρώτη δόση, ἀφήνοντας νὰ ἐννοηθεῖ ὅτι θὰ ἀκολουθοῦσαν καὶ ἄλλες δόσεις, μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι δὲ θὰ καταχωροῦνταν στὴν «Εὐαγγελικὴ Σάλπιγγα» ἄρθρα ἐπιθετικοῦ περιεχομένου¹⁸, ἀλλὰ, ἀντίθετα, θὰ δημοσιεύονταν μελέτες καὶ ἄρθρα Ὁρθοδόξου περιεχομένου, βασισμένα στὴν Ἁγία Γραφή καὶ στοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐνα ἄλλο θέμα ποὺ ἀνέφερε ὁ Κατακάζυ στὸ ἔγγραφο τοῦ ἦταν ἡ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση στὴν ἔκδοση θρησκευτικῶν βιβλίων. Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ ἀνέφερε ὅτι ἔδωκε 550 δραχμὲς γιὰ νὰ διευκολυνθεῖ ἡ ἔκδοση καί, κατὰ συνέπεια, ἡ διάδοση δύο συγγραμμάτων χρήσιμων «στὴν κατάστασι ποὺ βρισκόταν» ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ. Τὸ ἕνα ἔργο ἦταν Ἡ Κατήχησι τοῦ μητροπολίτη Μόσχας Πλάτωνος¹⁹ καὶ τὸ ἄλλο Σκέψεις περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι (Ὁρθοδόξου) Ἐκκλησίας²⁰ ἀπὸ

17. Ἡ «θρησκευτικὴ ἐφημερίδα» Εὐαγγελικὴ Σάλπιγξ εἶναι τὸ ἀρχαιότερο στὴ νεότερη Ἑλλάδα θρησκευτικὸ ἐβδομαδιαῖο περιοδικό. Διευθυντὴς τοῦ ἦταν ὁ ἀρχιμ. Γερμανός. Τὸ περιοδικὸ ἐκδιδόταν στὸ Ναύπλιο (1834-1835) καὶ στὴν Ἀθήνα (1835-1838). Ὑποστήριξε τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ «ρωσικοῦ» κόμματος. Ἀπὸ τίς στῆλες του ἀρθρογραφοῦσε κυρίως ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων. Ὁ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ «Ἱεροκῆρυξ ἐπικαλούμενος Γερμανός...» ἦταν κατὰ τὸν ἀρχιμ. Θεόκλητο Φαρμακίδη «ἀνθρωπος πάντῃ ἀμαθὴς στερημένος πάσης γνώσεως...». Γιὰ περισσότερα βλ. Θεόκλητος Φαρμακίδης, ἀρχιμ., Ὁ ψευδώνυμος Γερμανός, Ἀθήναι 1838· Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τόμ. 13, 73-74· Ν. Θ. Μ(ποουργάτσος), «Εὐαγγελικὴ Σάλπιγγς», ΘΗΕ 5, 971.

18. «en évitant soigneusement toute polémique...» στὸ χειρόγραφο.

19. Πρόκειται γιὰ τὸ ἔργο: Πλάτωνος, Μητροπολίτου Μόσχας, Ὁρθόδοξος Διδασκαλία, ἥτοι Σύνοψις τῆς Χριστιανικῆς Θεολογίας, μετάφρασις Α. Κοραῆ, τυπωθεῖσα κατὰ τὸ 1772 [γρ. 1782] νῦν δ' ὑπὸ Ἀνδρέου Κορομηλά..., Ἀθήναι 1836 (βλ. Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία Δ. Σ. Γκίνη — Β. Γ. Μέξια, Α' 2707). Γιὰ τίς προηγούμενες ἐκδόσεις τοῦ ἔργου βλ. Δ. Θερεϊανός, Ἀδαμάντιος Κοραῆς, α', Τεργέστη 1889, 113-122· Δ. Σ. Μπαλάνος, Αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ, Ἀθήναι 1920, 12-13, 16-17· Κ. Κ. Παπουλίδης, Μακάριος Νοταρᾶς (1731-1805)· ἀρχιεπίσκοπος πρώην Κορινθίας, Ἀθήναι 1974, 75, 136.

20. Πρόκειται γιὰ τὸ ἔργο: Σκέψεις περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Συνταχθεῖσαι παρὰ τινος σοφωτάτου καὶ σεβαστοῦ ἱεράρχου μας καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἱεροκῆρυκος Γερμανοῦ, ἐκδότου τῆς Εὐαγγ. Σάλπιγγος, πρὸς φωτισμὸν τῶν ὁμοπίστων

άνωνυμο συγγραφέα, μὰ πού τὸ κείμενο ἀνῆκε, σύμφωνα μὲ τὸ ἔγγραφο τοῦ Κατακάζου, στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Κωνσταντίο Α' (1830-1834)²¹.

Τὸ δεύτερο ἔγγραφο εἶναι ἀποκαλυπτικὸ γιὰ τὴν ἀνάμιξη στὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος τοῦ τότε πρέσβυ τῆς Ρωσίας Γ. Κατακάζου²². Εἶναι γνωστὸ ὅτι τὸ 1836 τὸ «ρωσικὸ» κόμμα βρισκόταν σὲ παρακμὴ ἐξαιτίας τοῦ θανάτου τοῦ Ἰ. Καποδίστρια καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη. Οἱ Ν α π α ῖ ο ἰ ῆ Μ ο υ ζ ἰ κ ο ἰ (χαρακτηριστικὲς ὀνομασίες τῶν μελῶν τοῦ «ρωσικοῦ» κόμματος) θέλησαν νὰ δραστηριοποιηθοῦν καὶ νὰ ἀνανεώσουν τὸ κόμμα τους μετὰ τὴν ἔλευση στὴν Ἑλλάδα τὸ 1834 τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων καὶ τὴν ὑποστήριξη πού γνώρισαν ἀπὸ τὸ Γενναῖο Κολοκοτρώνη, ὁ ὁποῖος τὸ 1836 ὀνομάσθηκε ὑπασπιστῆς τοῦ Ὁθωνα. Ἡ Ε ὕ α γ γ ε λ ι κ ῆ Σ ἄ λ π ι γ ῆ ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ βήματα προβολῆς τοῦ «ρωσικοῦ» κόμματος²³ καὶ ὁ Γ. Κατακάζου τὴν ἐποχὴ ἐκείνη μεταβλήθηκε σὲ ἐμψυχωτὴ τῶν Ναπαίων. Τὸ 1836 ἡ ρωσικὴ ἀποστολὴ στὴν Ἀθήνα ἀποτελοῦνταν ἀπὸ τὸν πρέσβυ Γ. Κατακάζου, τὸν πρόξενο Κ. Παπαρρηγόπουλο καὶ τὸ δεύτερο γραμματέα Λέλη, πελοποννησιακῆς καταγωγῆς, ὁ ὁποῖος ἐφθάσε στὰ ὑπάτα ἀξιώματα τῆς ἱεραρχίας, ὅταν κατατάχθηκε στὸ πολεμικὸ ναυτικὸ τῆς Ρωσίας. Μὲ τοὺς τρεῖς Ἕλληνες στὴ ρωσικὴ ἀποστολὴ στὴν Ἀθήνα καὶ ἀρχηγέτη τοῦ κόμματος τὸν ὑπασπιστὴ τοῦ Ὁθωνα, ἦταν ἐπόμενο νὰ δραστηριοποιηθεῖ τὸ «ρωσικὸ» κόμμα. Ἐξάλλου, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ Γ. Κατακάζου μοίραζε χρήματα καὶ τὴν εὐνοιά του μὲ τὸν καλύτερο δυναμικὸ τρόπο²⁴ καὶ ὁ Λέλης τὸ 1836 συνόδευσε τὸν ἱεροκλήρυκα Γερμανό, σὲ περιοδεία τοῦ τελευταίου στὴν Πελοπόννησο, ὅπου κήρυττε ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἐναντίον τοῦ Προτεσταντισμοῦ²⁵.

αὐτοῦ, Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῆς τυπογραφίας Κ. Ράλλη, 1836 (βλ. Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία Δ. Σ. Γ κ λ ν η — Β. Γ. Μ ἔ ξ α, Α' 2718). Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντίος Α' (1830-1834) εἶχε ζητήσει μὲ γράμμα, ἀπὸ 18 Αὐγούστου 1830, ἀπὸ τὸν Ἰ. Καποδίστρια, τὴν ἐπανασύνδεση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.

21. Γιὰ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Κωνσταντίο Α' (1830-1834) βλ. Μ. Θ. Ἀ ρ ι σ τ ο κ λ ῆ ς, Κωνσταντίου Α'... βιογραφία..., Κωνσταντινούπολη 1864· Κ. Ν. Σ ἄ θ α ς, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, Ἀθήναι 1868, 741-744· Μ. Ι. Γ ε δ ε ὄ ν, Πατριαρχικοὶ Πίνακες, Κωνσταντινούπολις 1890, 679-682· Ν. Β. Τ ω μ ἄ δ ἄ κ η ς, Κλεις τῆς Βυζαντινῆς Φιλολογίας, Ἀθήναι 1965, 123-124· Α. Ρ α λ μ ι ε ρ ι, Constantius I, DTC 3, (1911) 1520.

22. Γιὰ ἄλλη περίπτωση ἀναμιξεως στὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος τοῦ Γ. Κατακάζου βλ. C. P α π ο υ λ ἰ δ ἰ ς, Un document caracteristique de Gabriel Catacazy tiré des Archives de la Politique Extérieure de Russie, Balkan Studies 20 (1982) 341-347.

23. Ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἐφημερίδας ἦταν ὁ Χ ρ ὀ ν ο ς (Ναῦπλιο 1833) καὶ ὁ Α ἰ ὶ ν (Ἀθήναι 1838 καὶ μετὰ) τοῦ Ἰωάννου καὶ ἀργότερα τοῦ Τιμοῦλ. Φιλήμονος.

24. Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τόμ. 13, 74.

25. Ὅπ. π. Γιὰ περισσότερα βλ. καὶ J. Α. P e t r o p o u l o s, Politics and Statecraft in the Kingdom of Greece, 1833-1843, 296, 314-315.

Τέλος, ὅταν τὸ 1839 ἰδρύθηκε ἡ «Φιλορθόδοξος Ἑταιρεία» ἀπὸ προσκειμένους ἰδεολογικὰ στὸ «ρωσικὸ» κόμμα, μεταξὺ τῶν σκοπῶν τῆς περιλάμβανε καὶ τὴν «καταδίωξιν καὶ ἐξαφάνισιν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὄλων τῶν ἀμερικανικῶν σχολείων καὶ τῶν ἀπὸ τὰς Βιβλικὰς Ἑταιρείας ἐκδοθέντων βιβλίων ἀνεξαίρετως»²⁶.

[f. 11] N 3544

r é s é r v é e

N 293

Poluĉ[eno] 12 Nojabra 1836

(= Ἐλήφθη στίς 12 Νοεμβρίου 1836)

Egines, le 30 Septembre 1836

A S. E. Mr de Rodofinikine

[στὸ κάτω μέρος τῆς σελίδας ἀριστερὰ]

Monsieur,

J'ai reçu l'office, par lequel Votre Excellence m' a fait l'honneur de m'annoncer l'assentiment de notre Auguste Maître à ce que Sa Mission accordât un secours pécuniaire aux rédacteurs de l' Ephéméride Ecclésiastique qui s'imprime à Athènes sous le titre Εὐαγγελικὴ Σάλπιγξ.

L'utilité de cette publication sous le rapport religieux se fait sentir en effet des plus en plus dans ce pays, et l'on peut même dire qu'elle devient un antidote salutaire, cote les tentatives que ne cessent de faire les Sociétés Américains pour introduire en Orient et plus particulièrement en Grèce la plus déplorable des réformes.

Me prévalant de l'autorisation de Ministère Impérial de ne pas délivrer en une seule fois la somme de cinq milles roubles assignée au père Ghermanos, j'ai remis dernièrement à ce prédicateur 1300 Drachmes, tout en lui faisant espérer que la Mission Impériale pourrait encore venir à son

[f. 11v] aide, s'il perséverait dans l'oeuvre pieuse qu'il a // entre-

20. Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τόμ. 13, 78. — Ὁ π. Γ. Μεταλληνὸς ἀναφέρει γιὰ τοὺς μισσιοναρίους ἐπιγραμματικὰ τὰ ἑξῆς: «Ταχέως δὲ ἐγένετο ἀντιληπτόν, ὅτι οἱ ἐλθόντες μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν εἰς τὴν Ἑλλάδα μισσιονάριοι δὲν προσέφερον κατ' οὐσίαν βοήθειαν, ἀλλ' ἐπέδωκον ἐπέκτασιν τοῦ Προτεσταντισμοῦ καὶ τοῦ πνεύματος τῶν κοινωνιῶν των καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ὑποτιμῶντες δὲ οἱ πλείστοι τὴν νοημοσύνην τῶν Ἑλλήνων, ἐπίστευον ὅτι θὰ ἔμμενον κρυφοὶ οἱ προσηλυτικὸι σκοποὶ των. Διὰ τῆς ἐμμονῆς των δὲ ταύτης ἐθεμελίωσαν τὴν ἐντύπωσιν ἐν Ἑλλάδι, ὅτι ἡ ὕλική προσφορά τῆς Δύσεως ἐζήτει ὡς ἀντάλλαγμα τὴν ἐξαργύρωσιν δι' αὐτῆς τοῦ θησαυροῦ τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως». Γ. Μ ε τ α λ λ η ν ὀ ς, Τὸ ζήτημα τῆς μεταφράσεως τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἰς τὴν νεοελληνικὴν κατὰ τὸν ΙΘ' αἰ., σ. 101.

prise, en évitant soigneusement toute polémique irritante et en se bornant à reproduire dans son écrit périodique les préceptes de l'Orthodoxie, d'après les Saintes écritures et les pères de l'Église.

Indépendamment de la somme susmentionnée j'ai crû pouvoir user de la latitude, qui m'était donnée pour faire un débours de 550 Drachmes destiné à faciliter l'impression et la circulation de deux ouvrages éminemment utiles dans les circonstances où se trouve l'Église de ce pays.

1ο Le Catéchisme de Mgr Platon de Moscou²⁷ traduit en langue grecque.

2ο Réflexions sur l'Église Grecque par un anonyme / le ci devant Patriarche de Constantinople Constantius/.

Les deux susdites sommes formant milles huit cents cinquante Drachmes ont été passées conformément aux ordres du Département dans le compte des dépenses extraordinaires du dernier tierçal, plus les deux cent Drachmes payées au même père Ghermanos pour l'abonnement annuel de dix exemplaires de son journal.

J'ai l'honneur d'être avec la plus haute considération
de Votre Excellence,
Le très humble et très
obéissant Serviteur
Catacazy

27, Moskou στο χειρόγραφο.